



Högsta domstolen  
Box 2066  
103 12 Stockholm

## Överklagande av en hovrättsdom – allmänfarlig vårdslöshet

### Klagande

Riksåklagaren  
Box 5553  
114 85 Stockholm

### Motpart

JA

Ombud och offentlig försvarare:  
Advokaten LE

### Saken

Allmänfarlig vårdslöshet

### Överklagade avgörandet

Svea hovrätts, avd. 8, dom den 14 september 2012 i mål nr B 9708-11

---

### Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, dömer JA för allmänfarlig vårdslöshet till dagsböter.

### Bakgrund

#### Åtalet

JA åtalades för allmänfarlig vårdslöshet för att han den 21 december 2010 i sin bostad av oaktsamhet vållat brand som inneburit omfattande förstörelse av annans egendom. Oaktsamheten har bestått av att JA inte haft tillräcklig uppsikt över tända ljus i sin bostad.

### **Tingsrättens dom**

JA förnekade gärningen och bestred ansvar för brott under invändningen att han inte varit vårdslös på ett sätt som grundar ansvar för allmänfarlig vårdslöshet.

Åklagaren åberopade skriftlig bevisning i form av protokoll från brottsplatsundersökning, sakkunnigutlåtande samt insatsrapport från Uppsala Brandförsvaret.

På åklagarens begäran hölls förhör med sakkunniga vittnet brandinspektören SP.

Tingsrätten dömde JA för allmänfarlig vårdslöshet till 60 dagsböter.

Enligt tingsrätten framkom av protokollet från brottsplatsundersökningen att branden startade i köket, någonstans mellan spisen och köksfönstret samt framkom av SPs uppgifter och övrig utredning i målet att branden var kraftig och hade spridit sig till vinden samt att det fanns risk för JAs liv. Därtill fann tingsrätten att lägenheten blivit totalskadad.

Tingsrätten anförde vidare följande.

Tingsrätten anser att det inte finns någon annan rimlig förklaring till brandens uppkomst, än att det var de levande ljusen i köket som orsakade branden. Vidare anser tingsrätten att JA, genom att lämna de levande ljusen utan att ha tillräcklig uppsikt, förfarit oaktsamt och därigenom vållat en brand som inneburit fara för annans liv eller hälsa och för omfattande förstörelse för annans egendom. Åtalet är därmed styrkt och gärningen ska bedömas på sätt åklagaren gjort.

### **Hovrättens dom**

JA överklagade tingsrättens dom och yrkade att hovrätten skulle ogilla åtalet.

Utredningen i hovrätten var densamma som vid tingsrätten.

Hovrättens majoritet ogillade åtalet. Ett hovrättsråd var skiljaktigt och ansåg att åtalet var styrkt.

Hovrätten fann i likhet med tingsrätten att det inte finns någon annan rimlig förklaring till brandens uppkomst än att det var de levande ljusen i köket som orsakade branden.

Hovrätten anförde vidare.

I frågan om JA vållat branden genom att han varit oaktsam när han lämnade ljusen utan uppsikt, gör hovrätten följande bedömning. Det är utrett att det i JAs kök stod sju levande ljus på olika ställen. Under cirka tio minuter var han ute på balkongen för att röka och såvitt framgick har branden startat under den tiden. Det är genom hans egna

uppgifter klarlagt att han inte hade de tända ljusen under uppsikt under tiden han var på balkongen. I avsaknad av närmare utredning om JAs eventuellt ovarsamma hantering eller tillsyn av ljusen innan han lämnade köket finner hovrätten att enbart den omständigheten att han gått ut på balkongen för att röka inte innebär att han varit så oaktsam att han ska fällas till ansvar för brott. Åtalet ska därför ogillas och tingsrättens dom ändras i enlighet härmed.

Det skiljaktiga hovrättsrådet anförde följande.

Av JAs egna uppgifter framgår att han var ute på balkongen i minst tio minuter och att han drog till balkongdörren för att det skulle vara tätt. Han har berättat att det då inte går att höra ljud från lägenheten, t.ex. telefonsignal och ljud från ytterdörrens ringklocka. Det framgår också av utredningen att balkongen inte finns i anslutning till köket, där branden uppkom, utan i anslutning till ett sovrum i en annan del av lägenheten. Med hänsyn till detta anser jag i likhet med tingsrätten att JA, genom att lämna de levande ljusen utan tillräcklig uppsikt, varit oaktsam. Oaktsamheten har, i enlighet med åklagarens påstående, vållat brand som innebär omfattande förstörelse av annans egendom. Jag anser alltså att åtalet är styrkt och att JA ska dömas för allmänfarlig vårdslöshet till dagsböter.

## Grunderna för mitt överklagande

### **Straffbestämmelsen om allmänfarlig vårdslöshet**

För allmänfarlig vårdslöshet döms, enligt 13 kap. 6 § brottsbalken, bl.a. den som av oaktsamhet, genom att umgås ovarsamt med eld, vållar brand eller ofärd som avses i 13 kap. 1, 2 eller 3 § eller framkallar fara för det. Straffskalan är böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt är straffskalan fängelse i högst två år.

Med brand avses detsamma som i straffbestämmelsen om mordbrand i 13 kap. 1 § brottsbalken. Med brand avses "eld som är kommen lös" dvs. eld som brinner med låga och inte är under kontroll (jfr Lena Holmqvist m.fl., Brottsbalken, En kommentar, 13:1 s. 1 f. och Magnus Ulväng, Nils Jareborg, Sandra Friberg och Petter Asp, Brotten mot allmänheten och staten, 2012, s. 20). Det erfordras också att branden innebär fara för annans liv eller hälsa eller fara för omfattande förstörelse av annans egendom.

Med omfattande förstörelse av annans egendom åsyftas i första hand skada som kvantitativt betydande. Egendomens värde från ekonomisk, kulturell eller annan synpunkt måste emellertid inverka på bedömningen. Att föga värdefulla rishögar hotas av eld bör inte anses som fara för omfattande förstörelse, ens om de är mycket stora. Å andra sidan måste kravet på skadans kvantitet sättas lägre i samma mån som egendomen har ett värde från någon av nämnda synpunkter. Ett högt värde kan inte mer än i begränsad utsträckning kompensera brist i kvantitet; att bränna upp en sedelbunt kan t.ex. i sig aldrig vara mordbrand (Se Brottsbalken, En kommentar, 13:1 s. 2 f. och Ulväng m.fl., a.a., s. 21).

Det ska vara existentiellt möjligt och plausibelt att brand uppstår och det krävs dessutom att denna potentiella brand är av sådan kvalitet att den, om den uppstod, skulle innebära fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom (Ulväng m.fl., a.a., s. 35).

Straffbestämmelsen om allmänfarlig vårdslöshet är en oaktsam variant av de brott som finns i 13 kap. 1-5 b § brottsbalken. Det är sålunda tillräckligt för ansvar att branden framkallas av oaktsamhet. Brottet kan begås genom underlåtenhet att agera, varvid för straffrättsligt ansvar erfordras att den underlåtande har ställning som övervakningsgarant för en farekälla (t.ex. ett tätt stearinljus).

Det är inte möjligt att beträffande oaktsamhetsrekvisitet ge en definition motsvarande definitionen av uppsåtsrekvisitet. Utmärkande för all form av oaktsamhet är emellertid att oaktsamheten är en avvikelse från nödvändig aktsamhet. Gärningen ska avvika från ett aktsamt beteende, men det ska också kunna begäras av gärningsmannen att denne iakttagit nödvändig aktsamhet (se Brottsbalken, En kommentar, 1:2 s. 14).

I förarbetena till 1 kap. 2 § brottsbalken anförs följande om oaktsamhetsbegreppet (prop. 1993/94:130 s. 21 f.).

Vid åtskilliga brott krävs det inte uppsåt från gärningsmannens sida för att straffbarhet skall inträda, utan det räcker med oaktsamhet (culpa). På motsvarande sätt som i fråga om uppsåt skall brottsbeskrivningens olika objektiva moment täckas av oaktsamheten. Förutsättningen för att culperekvisitet skall vara uppfyllt är att gärningsmannen inte iakttagit tillräcklig aktsamhet. Det krav som i detta hänseende ställs i olika sammanhang växlar. Vid flera brott gäller att ringa oaktsamhet inte medför ansvar och ibland krävs det för att ansvar skall inträda att vårdslösheten har varit grov. Men innebörden av culperekvisitet växlar även, och det utan att det direkt framgår av lagtexten, med de olika straffbestämmelsernas natur. Vid vissa ordningsförseelser, särskilt inom näringsrättens område, har i rättspraxis kravet på aktsamhet ställts högt, vilket inneburit att en mycket lindrig grad av oaktsamhet föranlett ansvar. I andra fall, speciellt vid något allvarigare brott, har culperekvisitet tolkats så att oaktsamheten skall ha nått en viss nivå för att vara straffbar och detta även om ansvarsfrihet vid ringa oaktsamhet inte är uttryckligen föreskrivet.

För att utröna om en person ska anses ha handlat oaktsamt prövas om gärningsmannen misstänkt den relevanta följden eller omständigheten (medveten oaktsamhet) eller om denne åtminstone borde ha misstänkt den relevanta följden (omedveten oaktsamhet). Den medvetet oaktsamme är likgiltig inför risken att något händer eller föreligger medan den omedvetet oaktsamme är likgiltig inför huruvida det finns en risk, som han inte är medveten om (Petter Asp, Magnus Ulväng och Nils Jareborg, Kriminalrättens grunder, 2010, s. 334 f.). Medveten oaktsamt är ofta att klassificera som grov oaktsamhet.

Ulväng m.fl. anger i Brotten mot allmänheten och staten (s. 34) som vanliga typfall av allmänfarlig vårdslöshet:

- ovarsam hantering av grillrester,
- sängrökning i påtagligt berusat eller uttröttat tillstånd,
- lämnande av strykjärn med sladden i väggen,
- slarv med att blåsa ut ljus t.ex. inför natten,
- tömmande av askfat med en glödande cigarr i en papperskorg, tändande av en tändsticka i ett garage med brandfarliga ångor,
- slarv vid brännande av ris,
- ouppmärksamhet vid förande av tåg.

Ulväng m.fl. anger också som exempel på allmänfarlig vårdslöshet genom underlåtenhet att lämna en lägenhet utan att släcka ett brinnande stearinljus (Ulväng m.fl., a.a., s. 41).

Liksom vid andra brott som innefattar något slags orsakande erfordras givetvis att kravet på gärningsculpa är uppfyllt.

### **Min bedömning**

I målet framgår att brandorsaken i lägenheten inte fullt ut kunnat fastställas. Det framgår emellertid också att det inte finns någon annan rimlig förklaring till brandens uppkomst än att det var de levande ljusen i lägenhetens kök som orsakade branden. Orsakssammanhang föreligger således mellan JAs handlande, att lämna av honom tända levande ljus utan uppsikt, och den brand som uppstod.

Att gärningsculpa förelegat i målet är uppenbart. Frågan är i stället om JA varit oaktsam när han lämnade de av honom tända ljusen utan uppsikt. Något krav på medveten oaktsamhet ställs inte i straffbestämmelsen om allmänfarlig vårdslöshet, varför det för ansvar i och för sig är tillräckligt med omedveten oaktsamhet.

Att tända stearinljus inte ska lämnas utan uppsikt inomhus under någon längre tid torde, pga. den höga risken för brand, vara en allmänt vedertagen uppfattning. Därmed inte sagt att mindre avvikelser från denna aktsamhetsstandard bör konstituera straffbar oaktsamhet. Att inte släcka ljus inför natten torde alltid vara att bedöma som straffbar oaktsamhet medan det inte självklart torde innebära straffbar oaktsamhet att under endast ett fåtal sekunder lämna ett rum med tända stearinljus utan uppsikt. Av betydelse för bedömningen är naturligtvis inte endast den tidsperiod som de levande ljusen lämnas utan uppsikt utan även vilken typ av ljus eller ljusstakar det är fråga om och vilka säkerhetsarrangemang som kan ha vidtagits.

I målet är utrett att JA i köket i sin lägenhet hade tänt sju stearinljus. Fyra av dessa ljus stod på köksbordet i en adventsljusstake fylld med mossor. På

köksbordet stod också en annan ljusstake med ett ljus i. Ytterligare ett ljus stod i en ljusstake i köksfönstret. Bredvid spisen stod ett värmeljus. JA lämnade lägenheten för att gå ut och röka på balkongen. Han var borta i cirka tio minuter. Han kunde inte se in i köket från balkongen. Han stängde balkongdörren för att det skulle vara tätt.

Enligt min uppfattning måste JA ha misstänkt, eller i vart fall borde han ha misstänkt, att det fanns en risk för brand som innebär fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, om tända stearinljus i sådana ljusstakar som är aktuella i målet lämnas helt utan uppsikt under så pass lång tid som tio minuter. Det framstår som att JA vid det aktuella tillfället var likgiltig inför risken för brand eller i vart fall inför huruvida det fanns en risk för brand. Att under omständigheter som de i målet aktuella rent allmänt kräva att tända stearinljus ska släckas, eller att andra säkerhetsåtgärder vidtas, när lägenheten lämnas bör inte anses orimligt. Ingenting har heller framkommit som talar för att JA inte hade förmåga eller tillfälle att släcka ljusen innan han gick ut på balkongen.

Vid en samlad bedömning av ovan angivna omständigheter anser jag att JAs agerande bör anses så klandervärt att det innefattar straffbar oaktsamhet. JA har sålunda av oaktsamhet, genom att inte ha tillräcklig uppsikt över tända ljus i sin bostad, vållat brand som innebär fara för omfattande förstörelse av annans egendom, varför han ska därför dömas för allmänfarlig vårdslöshet. Påföljden bör bestämmas till dagsböter.

### **Skälen för prövningstillstånd**

Utvecklingscentrum Stockholm, som inom Åklagarmyndigheten är ansvarig för utveckling och uppföljning när det gäller bl.a. de allmänfarliga brotten, har i en framställning till riksåklagaren angett som sin uppfattning att hovrättens dom bör överklagas och därvid angett bl.a. följande.

Situationen att människor lämnar levande ljus utan tillräcklig uppsikt torde inte vara alltför ovanlig. En stor del av de bränder som inträffat i Sverige uppkommer genom bristande tillsyn av levande ljus. Försäkringsbranschen har uttryckt att den följt utgången i detta mål med intresse.

Rekvisiten för allmänfarlig vårdslöshet är relativt komplicerade och det gäller inte minst frågan om när straffbar oaktsamhet föreligger. Den principiella fråga som är intressant är om JA genom sitt agerande att tända ljus och därefter lämna dem utan tillsyn under så lång tid som tio minuter, varit oaktsam i sådan grad som avses i aktuellt lagrum. Högsta domstolen har visserligen i flera avgöranden behandlat frågan om när straffbar oaktsamhet ska anses föreligga, men dessa avgöranden ger inte tillräcklig ledning avseende den vardagliga situation som nu behandlas, dvs. bristande tillsyn av levande ljus i hemmet. Enligt min uppfattning skulle Högsta domstolen vid en prövning av detta mål få möjlighet att ytterligare utveckla och klargöra vad som är av betydelse för att avgöra det straffbara oaktsamhetsrekvisitets räckvidd.

Jag instämmer i vad Utvecklingscentrum Stockholm har anfört.

Eftersom gränsen för var straffbar oaktsamhet går i fall där tända levande ljus lämnats utan uppsikt inte är klarlagd i praxis vore det av stort värde med klagörande uttalanden av Högsta domstolen i denna fråga. Högsta domstolen har tidigare prövat var gränsen för oaktsamhet ska gå enligt straffbestämmelsen om allmänfarlig vårdslöshet, men dessa rättsfall berör helt andra situationer (se bl.a. NJA 1985 s. 529, NJA 1993 s. 86 och NJA 1995 s. 145).

Till detta kommer att tingsrätten i detta mål har gjort en helt annan bedömning än hovrätten när det gäller huruvida JA varit så oaktsam att han ska dömas för allmänfarlig vårdslöshet.

Målet innehåller inte några bevisfrågor och lämpar sig väl för en prövning i Högsta domstolen.

Sammanfattningsvis skulle en prövning av överklagandet vara av stor vikt för ledning av rättstillämpningen.

### **Bevisuppgift m.m.**

Preliminärt återopas samma bevisning som i hovrätten.

Jag ber att få återkomma med slutlig bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd.

Kerstin Skarp

Hedvig Trost

### Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm  
Åklagarkammaren i Uppsala (AM-93461-11)